

1900. – 51 p. *Ramson W. S.* Lexical images: the story of the Australian national dictionary. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 255 p. *Skybina V.* Australian Lexicography: A History and Typology / ed. by Olga Karpova, Faina Kartashkova // *New Trends in Lexicography: Ways of Registering and Describing Lexis.* – Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2010. – Ch. 11. – P. 100-119. *Skybina V.* Australian Lexicography in the Light of the English Language Pluricentricity and its Varieties Cultural Specificity” // Abstracts of the Conference of the Applied Linguistics Association of Australia: Critical Dimensions in Applied Linguistics. Sydney (Australia), July 4 – 6, 2008. (Эл. ресурс: <http://escholarship.library.usyd.edu.au/conferences/index.php/LingFest2008/ALAA/search/presenters/view?firstName=Valentyna&middleName=&lastName=Skybina&affiliation=Zaporizhye%20Medical%20University>). Words and dictionaries from the British Isles in historical perspective / ed. by J. Considine, G. Iamartino. – Newcastle-upon-Tyne: Cambridge Scholars, 2007. – 225 p.

СОКОЛОВ В.В.

(Запорізький нац. ун-т)

“SLEEP-SICK SOCIETY” ЯК ЧИННИК ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Abstract: Article views the present sleep-sick society as an extra-lingual phenomenon which influences enrichment processes of the vocabulary of the English language. New lingual units are viewed as objects of categorization of human experience. The respective verbalized innovations are analyzed in their connection to the concept of SLEEP.

Key words: *innovation, concept, SLEEP, medicine, categorization.*

В умовах глобалізації, технократизації суспільства збільшується вплив спеціальних терміносистем на сучасну англійську мову, яка збагачує свої резерви за рахунок таких лінгвальних “конгломератів”. У тому числі, поповнення словникового складу англійської мови відбувається у сфері медицини і охорони здоров'я [Зацний 2007, с. 155; Янков 2009, с. 228]. Однією з актуальних проблем сучасної людини, особливо такої, яка живе в ритмі сучасного мегаполісу, є проблема здорового сну і пов'язані з цим патології. Суспільство нав'язує людині нові умови існування, обумовлені соціальними, фінансовими, навіть логістичними чинниками. І в цих умовах сон стає розкішшю, марною тратою часу, технічним обслуговуванням тіла, що є нав'язаним нам нашою біологією.

Метою цієї статті є дослідження впливу проблем сну як екстралінгвального чинника на сучасну англійську мову в контексті когнітивно-семантичних і соціофункціональних параметрів. Об'єктом дослідження є процеси поповнення словникового складу англійської мови у

сфері медицини і охорони здоров'я, а предметом – особливості концептуалізації, узуалізації та функціонування відповідних лінгвальних одиниць.

Концепт, як вважають вчені містить щонайменше три шари – образно-перцептивний, понятійний і ціннісний [Карасик 2004, с. 109; Приходько 2008, с. 56; Воркачев 2005, с. 73]. На нашу думку, подальша концептуалізація і розширення поняттєвого шару концепту SLEEP здійснюється як завдяки змінам в “реальному” світі, так і завдяки неологізації словникового складу англійської мови. Процес це зворотній, тобто розширення змісту концепту може генерувати нові лінгвальні одиниці англійської мови. Окремо зауважимо, що ім'я концепту SLEEP – іменник *sleep* – вступає в активні парадигматичні зв'язки і є експлікованим майже в кожному новотворі за допомогою механізмів словоскладання.

Вважаємо, що одну із провідних ролей в поповненні та структуризації поняттєвого шару концепту SLEEP мають процеси категоризації знання, заповнення категорійних “слотів” новими епістемами. Про існування концептуальних категорій говорить Джордж Лакофф, додаючи що лінгвістичні категорії та категорії концептуальні мають однакову природу. Мова використовує загальні когнітивні механізми, механізми категоризації [Lakoff 1987, с. 67]. Процеси концептуального оновлення відбуваються на периферії концепту SLEEP. Ми вважаємо, що новотвори англійської мови, які стосуються проблем сну, оновлюють наступні концептуальні категорії:

Категорії	Субкатегорії	Мовні одиниці
SLEEP DISORDERS	insomnia	<i>situational insomnia, semisomnia, hypersomnia</i>
	other disorders	<i>junk sleep, sleep apnea, sleep seizures, microsleap</i>
	results of sleep disorders	<i>sleep debt, social jetlag</i>
	people suffering from sleep disorders	<i>sleep-sick society, sleep-driver, sleep-eater, sleep camel</i>
ACTIVITIES DONE WHILE ASLEEP		<i>sleepdriving, sleepeating, gap driving</i>
WAYS TO IMPROVE ONE'S SLEEP		<i>sleep hygiene, prophylactic nap</i>
PLACES TO SLEEP IN		<i>nap nook</i>
STAGES OF SLEEP		<i>junk sleep</i>
POST-SLEEP CONDITIONS		<i>sleep inertia</i>
SLEEP ABUSERS		<i>sleepoholics</i>

Категорію *sleep disorders* ми поділяємо на безсоння і інші стани порушення сну. Для вербалізації нових видів безсоння в англійській мові використовується вербоформант *-somnia*, що його було виділено із лексеми *insomnia* (*situational insomnia, semisomnia, hypersomnia*). Патологічне збільшення тривалості сну отримало назву гіперсомнії (*hypersomnia*). Хронічне виснаження, що його викликають постійні проблеми зі сном вербалізовалось у лексемі *semisomnia* (*semi-somnia*), а людина, що страждає на таку недугу стала називатися *semisomniac*:

*“The term **semisomnia** — describing people who do not sleep well and experience low-grade exhaustion — entered the lexicon last year”* (The West Australian, April 16, 2008).

Безсоння може мати і тимчасовий характер, тобто бути спричиненим тимчасовими чинниками. Подібне поняття вербалізовано у англійській мові конструкцією *situational insomnia*:

*“Yet unlike the accounting student's **situational insomnia**, our society is collectively suffering from a persistent lack of sleep”* (The Globe and Mail, February 5, 2002).

Субкатегорія “інші порушення сну” включає одиниці *junk sleep, sleep apnea, sleep seizures, microsleap*. Так, стало відомо, що сон людини порушують електронні прилади (комп'ютери, телевізори, стільникові телефони тощо) поруч, в наслідок чого сон стає неспокійним (*junk sleep*):

*“We have an epidemic of obesity, and we have an epidemic of **junk sleep**,” said Dr. Morris Bird, head of Florida Hospital's Center for Sleep Disorders”* (Orlando Sentinel, December 9, 2007).

Раптова зупинка дихання уві сні (*sleep apnea*), мікросон – сон, що триває від доли секунди до тридцяти секунд (*microsleep*), неочікувані приступи сну (*sleep seizures*) є вкрай небезпечними для людини і можуть легко призвести до летальних ситуацій:

*“Although Raines has obstructive **sleep apnea**, sleep deprivation, for whatever reason, can put a person in potentially lethal situations by impairing performance or causing unexpected **sleep seizures**, Maas said”* (The Arizona Republic, April 16, 1998).

Результати таких порушень сну збагачують іншу категорію. Сюди ми відносимо словосполучення *sleep debt* (хронічне недосипання), *social jetlag* (*social jet-lag, social jet lag*) (відчуття втоми та дезорієнтації, що їх викликає необхідність спати у незручний час через умови праці):

*“Prof Roenneberg said the problem was revealed at the weekends, when people reverted to more natural sleep patterns. Those worst affected by “**social jet-lag**” slept for about half their time off, simply to recover, he said”* (The Scotsman, March 30, 2006).

Багато людей, не лише в англійськомовних країнах, а майже по всьому світові, що стали жертвами епохи тотальної консьюмеризації і виробництва, розглядають сон як фактор, що стоїть їм на заваді, що запобігає виконанню ними цілей і задач, що стоять перед ними. З другого боку, інші люблять гарний сон (*sleepoholics*), але також не можуть його мати у повноцінному обсязі, що є пов'язаним як з нестачею часу, так і з щоденними стресами. За словами Уільяма Демента, професора Стенфордського університету сьогочасне американське суспільство є суспільством, громадяни якого мають величезні патології сну – “*sleep-sick society*” [Dement 2000, с. 10]:

*“He thinks we are living in a “**sleep-sick society**” ...Many sleep scientists say this is building up a “**sleep debt**” that has to be repaired”* (The Economist, Dec. 16, 2002).

До категорії людей, що страждають на патології сну ми відносимо не лише словосполучення *sleep-sick society*, яке за своєю суттю є збиральним терміном цієї категорії, але й назви людей з окремими розладами сну – *sleep-driver* (водій, що засинає під час їзди), *sleep-eater* (людина, що їсть уві сні), *sleep camel* (людина, що хронічно недосипає впродовж робочого тижня і тому компенсує потребу у сні у вихідні дні):

*“I am a **sleep-eater**. It has happened only a few times, and I'm not sure if it's connected to Ambien. It started last year when a jumbo pack of Oreos mysteriously went missing in my kitchen. I came down one morning to find the plastic sliced open and all the cookies gone”* (The New York Times, March 18, 2006).

*“Spotted any **Sleep Camels** lately in your office? Sleep Camels are ultra-workaholics who go for days without resting, then power-sleep or power-nap for most of the weekend in an attempt to store up energy for the week ahead”* (The Guardian (London), July 6, 1999).

Розширення останньої категорії новими елементами майже одночасно мало місце із розширенням категорії речей, що люди роблять уві сні. Сюди ми відносимо процеси, суб'єкти яких було нами віднесено до категорії людей, що страждають на відповідні розлади: *sleepdriving* (*sleep driving, sleep-driving*) = *gap driving, sleepeating*. Зауважимо, що ці одиниці було створено за аналогією до лексеми *sleep-walking*:

*“Consumer Reports ... suggests Ambien, expected to be available in generic form in October in the United States, as a “best buy,” despite reports of Ambien-linked sleepwalking, **sleepdriving** and sleepeating — including a claim by a Democratic congressman who took Ambien before crashing his car in May”* (The Hamilton Spectator, August 17, 2006).

Постійна нестача часу на сон викликають хвороби, зменшують інтелектуальні здібності, продуктивність людини. Змінений стан свідомості людини, яка не мала здорового сну впродовж тривалого часу, робить більш вірогідним її шанси потрапити у аварію чи інший нещасливий випадок. Нестача сну псує імунну систему, викликає хвороби на кшталт синдрому дефіциту уваги і гіперактивності (ADHD), ожиріння, пошкодження здібностей до навчання, депресії. Згідно до дослідження Національної фундації сну (National sleep foundation) 2006 року, 45% підлітків не отримували достатньо сну, а у 12 класі середньої школи - 75%. З огляду на ці проблеми, вчені говорять про правильну гігієну сну (*sleep hygiene*):

*“Stretching exercises and good **sleep hygiene** are recommended, but in severe cases, medication is required”* (Irish Independent, 10 Feb., 2010).

Вчені пропонують людині відпочивати вдень із метою уникнути втоми пізніше протягом дня. Таку практику почали називати “коротким профілактичним сном” – *prophylactic nap*:

*“Dr. David Dinges, a sleep researcher at the University of Pennsylvania, is a strong advocate of **prophylactic napping**—taking what he and others call a ‘power nap’ during the day to head off the cumulative effects of sleep loss”* (The New York Times, January 4, 2000)

Розуміючи потребу власних робітників у якісному сні, в деяких компаніях облаштовують спеціальні кімнати, де вдень можуть спочити робітники:

*“Assembly line workers can take their 15-minute break in the **nap nook**, if one is provided”* (Asheville Citizen-Times, August 23, 1999).

Зауважимо, що неформальним виразом *“junk sleep”* вчені іноді позначають другу стадію сну, в якій нормальна людина знаходиться щонайменші півночі і що вважається досить нормальним явищем. Тобто не зважаючи на негативну конотацію виразу, він відноситься до різних енциклопедично-епістемічних складових концепту SLEEP, до різних категорій.

Запаморочення чи дезорієнтація, що їх відчуває людина декілька мінут після сну (*sleep inertia*) ми відносимо до категорії станів, які людина може відчувати після сну. Ця категорія збагатилася лише одним елементом:

“Most people should only nap for 30 minutes or so, ' Camille says. 'More than that and you're getting into deeper sleep.' And the problem with deeper sleep is waking up from it without succumbing to what's known as 'sleep inertia' — that groggy, stumbling-around feeling” (Denver Rocky Mountain News, November 10, 1999).

Таким чином, можна зробити висновок, що когнітивно-ментальний конструкт SLEEP є концептом. Поняттєвий шар цього концепту збагачується категоріями, які акумулюють лінійні ряди епістем на кшталт симптоматики порушення сну, методів їх лікування тощо. Ці категорії не є такими, що не залежать одна від одної. Навпаки майже всі вони є пов'язаними каузативно-консекутивними і гіперо-гіпонімічними зв'язками.

В якості концепту SLEEP є комплексною енциклопедично-епістемічною одиницею, що абсорбує відому англomовній людині інформацію про сон, має позитивний та негативний аксіологічний полюси. Процес появи лінгвальних новотворів англійської мови пов'язаних із сном є наслідком генеративних процесів на периферії поля цього концепту і одночасно параметричних змін у “реальному” світі. Концепт SLEEP, на нашу думку, є частково складовою складного когнітивного конструкту – концептосистеми MEDICINE AND HEALTH CARE у тій частині, що стосується порушень сну і методів його лікування.

Література

Воркачев С.Г. Вариативные и ассоциативные свойства теленомных лингвоконцептов / Воркачев С.Г. – Волгоград : Парадигма, 2005. – 214 с. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Карасик В.И. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с. *Приходько А.М.* Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Приходько А.М. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с. *Зацний Ю.А.* Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Зацний Ю.А. – Львів : ПАІС, 2007. - 228 с. *Янков А.В.* Нова лексика і фразеологія англійської мови сфери медицини і охорони здоров'я (лінгвальні та соціолінгвальні параметри) / А.В. Янков // Нова філологія. – 2009. – № 33. – С. 228 – 239. *Lakoff G.* Women, Fire and Dangerous Things: What categories reveal about the mind / Lakoff, George. – Chicago: Chicago University Press, 1987. – 614 p. *William C. Dement.* The Promise of Sleep: A Pioneer in Sleep Medicine Explores the Vital Connection Between Health, Happiness, and a Good Night's Sleep / Dement, William C. - Dell, 2000. - 512 p.